

บทที่ 5

ประสิทธิภาพการผลิตข้าว และประสิทธิภาพการจัดการของโรงสีข้าวสหกรณ์ การเกษตรในภาคเหนือของประเทศไทย

บทนี้นำเสนอผลการศึกษาด้านประสิทธิภาพของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร จำนวน 15 ตัวอย่าง โดยแบ่งผลการศึกษาดังกล่าวออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกการศึกษาด้านประสิทธิภาพการผลิตของโรงสีข้าวสหกรณ์ ส่วนที่สองการศึกษาด้านประสิทธิภาพการจัดการของโรงสีข้าวของสหกรณ์ และส่วนที่สามการศึกษาด้านปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดการของโรงสีข้าวสหกรณ์จากนั้นจึงนำไปสู่บทสรุปของการศึกษาในครั้งนี้

5.1 ประสิทธิภาพการผลิตของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร

ลักษณะการสีข้าวของโรงสีสหกรณ์เป็นการสีข้าวตามคำสั่งซื้อของลูกค้า จึงเป็นการสีข้าวที่ไม่เต็มความสามารถของกำลังการผลิตที่แท้จริงของโรงสีข้าว เนื่องจากข้อจำกัดในด้านปริมาณข้าวเปลือกที่มีไม่เพียงพอในการข้าวตลอดทั้งปี และข้อจำกัดในด้านแรงงานที่ไม่สามารถสีข้าวได้ตลอดทั้งเวลากลางวันและกลางคืนจากข้อจำกัดเหล่านี้ จึงนำไปสู่การประมาณค่าประสิทธิภาพของการสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรว่ามีประสิทธิภาพการผลิตอยู่ในระดับไหน

การวิเคราะห์ประสิทธิภาพการผลิตของโรงสีข้าวสหกรณ์ ประมาณค่าด้วยวิธีวิเคราะห์เส้นห่อหุ้ม (DEA) ภายใต้ข้อสมมติผลตอบแทนต่อขนาดแบบผันแปร (variable return to scale: VRS) โดยพิจารณาด้านผลผลิต (output oriented) โดยตัวแปรผลผลิตคือ ปริมาณข้าวตันที่โรงสีข้าวสีได้ ในส่วนของตัวแปรปัจจัยการผลิต ประกอบด้วย ปริมาณข้าวเปลือกที่โรงสีข้าวใช้ในการสีข้าว จำนวนพนักงานและลูกจ้างของโรงสีข้าว และค่าเสื่อมราคาของวัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักร และสิ่งปลูกสร้างของโรงสีข้าว มีรายละเอียดดังนี้

ปริมาณการผลิตของโรงสีข้าวโดยเฉลี่ยเท่ากับ 1,422,913 กิโลกรัม และมีปริมาณข้าวสารเฉลี่ยเท่ากับ 707,497 กิโลกรัม เมื่อคิดเป็นอัตราส่วนระหว่างปริมาณข้าวเปลือกที่ใช้ไปกับต้นข้าวที่ได้เท่ากับ 2 ต่อ 1 หมายความว่าปริมาณข้าวเปลือกเมื่อสีแล้วจะได้ข้าวตันในปริมาณครึ่งหนึ่งของ

น้ำหนักข้าวเปลือก เมื่อพิจารณาปริมาณการสีข้าวของโรงสีข้าวแต่ละแห่งพบว่าปริมาณแตกต่างกันค่อนข้างมากดูได้จากปริมาณข้าวเปลือกที่ใช้ในการผลิตปีนี้ โรงสีข้าวที่มีปริมาณการสีข้าวมากที่สุดคือโรงสีข้างลำดับที่ 14 มีปริมาณการผลิตถึง 4,666,152 กิโลกรัม แต่โรงสีข้าวที่ลำดับที่ 11 มีการสีข้าวปริมาณเพียง 91,735 กิโลกรัม จำนวนพนักงานของโรงสีข้าวอยู่ในช่วง 5-20 คน ส่วนค่าเสื่อมราคามีค่าใช้จ่ายโดยเฉลี่ย 670,498 บาท (ตารางที่ 5.1)

ตารางที่ 5.1 ตารางตัวแปรผลผลิตและตัวแปรปัจจัยการผลิตของโรงสีข้าวตัวอย่าง

ลำดับที่	ปริมาณข้าวต้น (กก.)	ข้าวเปลือกใช้ไป (กก.)	พนักงานโรงสี (คน)	ค่าเสื่อมราคา (บาท)
1	1,608,627	3,046,642	8	1,272,528
2	82,030	152,756	7	12,184
3	299,620	612,721	6	669,404
4	589,005	1,323,608	10	240,110
5	349,734	698,071	10	335,011
6	81,613	181,362	5	187,493
7	233,537	488,571	6	430,390
8	1,457,762	3,068,972	14	1,614,099
9	808,101	1,616,203	20	832,093
10	1,393,495	2,786,991	18	465,833
11	44,859	91,736	16	215,495
12	97,758	203,662	7	657,141
13	819,250	1,682,238	9	1,727,532
14	2,435,731	4,666,152	12	486,655
15	311,328	724,019	6	911,512
เฉลี่ย	707,497	1,422,913	10	670,498
ค่าสูงสุด	2,435,731	4,666,152	20	1,727,532
ค่าต่ำสุด	44,859	91,735	5	12,183
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	714,079	1,383,483	4.74	518,193

ที่มา: จากการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ประสิทธิภาพการสีข้าวของสหกรณ์ จำนวน 15 แห่ง พบว่ามีคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยเท่ากับ 0.942 และมีค่าประสิทธิภาพต่ำสุดเท่ากับ 0.832 ซึ่งกล่าวได้ว่าโรงสีข้าวสหกรณ์มีการสีข้าวที่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับสูง ในจำนวนนี้มีโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพเต็มที่ คือมีคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 1 จำนวน 5 แห่ง (ร้อยละ 33.33) ได้แก่โรงสีที่ 1 โรงสีที่ 2 โรงสีที่ 6 โรงสีที่ 11 และ โรงสีที่ 14 ส่วนโรงสีข้าวที่มีคะแนนประสิทธิภาพต่ำกว่า 1 มีจำนวน 10 แห่ง (ร้อยละ

66.67) คือโรงสีที่ 3 โรงสีที่ 4 โรงสีที่ 5 โรงสีที่ 7 โรงสีที่ 8 โรงสีที่ 9 โรงสีที่ 10 โรงสีที่ 12 โรงสีที่ 13 และโรงสีที่ 15 (ตารางที่ 5.2)

สำหรับการวิเคราะห์ประสิทธิภาพต่อขนาด (scale efficiency: SE) เป็นการวัดว่าโรงสีข้าวมีการผลิตที่เหมาะสมหรือไม่ โดยวัดจากอัตราส่วนผลตอบแทนต่อขนาดคงที่ (CRS) ต่อผลตอบแทนต่อขนาดผันแปร (VRS) ซึ่งหากมีค่าเท่ากับ 1 แสดงว่าโรงสีนั้นมีการผลิตที่เหมาะสมกับขนาด จากผลการวิเคราะห์พบว่าโรงสีข้าวที่มีการดำเนินการผลิตเหมาะสมกับขนาดจำนวน 4 แห่ง (ร้อยละ 33) โดยกรณีนี้จะมีผลตอบแทนต่อขนาดด้วยอัตราคงที่ (constant return to scale: CRS) หมายถึง สัดส่วนการเพิ่มขึ้นของปัจจัยนำเข้าเท่ากับสัดส่วนการเพิ่มขึ้นของผลผลิต แต่สำหรับโรงสีข้าวที่มีการผลิตที่ไม่เหมาะสมต่อขนาด มีลักษณะผลตอบแทน 2 ลักษณะ คือ โรงสีข้าวที่มีผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้น (increasing returns to scale: IRS) หมายถึง สัดส่วนการเพิ่มขึ้นของผลผลิตที่ได้มากกว่าสัดส่วนการเพิ่มของปัจจัยการผลิตที่ใช้ไป มีจำนวน 6 ตัวอย่าง (ร้อยละ 40) และโรงสีข้าวที่มีผลตอบแทนต่อขนาดลดลง (decreasing returns to scale: DRS) หมายถึง สัดส่วนการเพิ่มขึ้นของผลผลิตน้อยกว่าสัดส่วนการเพิ่มของปัจจัยการผลิต จำนวน 5 ตัวอย่าง (ร้อยละ 33.33)

ตารางที่ 5.2 ค่าประสิทธิภาพการสีข้าวของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร

ลำดับที่	ผลตอบแทนต่อขนาดคงที่	ผลตอบแทนต่อขนาดผันแปร	ประสิทธิภาพต่อขนาด	
1	1	1	1	-
2	1	1	1	-
3	0.924	0.949	0.973	irs
4	0.847	0.848	0.999	drs
5	0.945	0.946	0.998	drs
6	0.844	1	0.844	irs
7	0.902	0.932	0.968	irs
8	0.899	0.900	0.999	drs
9	0.943	0.946	0.997	drs
10	0.953	0.995	0.998	drs
11	0.911	1	0.911	irs
12	0.989	0.899	0.999	irs
13	0.921	0.922	1	-
14	1	1	1	-
15	0.813	0.832	0.977	irs

ตารางที่ 5.2 (ต่อ)

ลำดับที่	ผลตอบแทนต่อขนาดคงที่	ผลตอบแทนต่อขนาดผันแปร	ประสิทธิภาพต่อขนาด
เฉลี่ย	0.920	0.942	0.977
ค่ามากที่สุด	1	1	1
ค่าน้อยที่สุด	0.844	0.832	0.844

ที่มา: จากการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้วยวิธีการเส้นท่อนูน (DEA) ผลลัพธ์ที่ได้้นอกจากค่าประสิทธิภาพภายใต้ผลตอบแทนต่อขนาดคงที่ (CRS) ประสิทธิภาพภายใต้ผลตอบแทนต่อผันแปร (VRS) และประสิทธิภาพต่อขนาด (SE) แล้วยังประกอบไปด้วยแนวทางในการปรับเปลี่ยนเพื่อให้หน่วยผลผลิตที่ไม่มีประสิทธิภาพนำไปปรับใช้เพื่อให้มีการผลิตเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยการเปรียบเทียบกับหน่วยผลิตที่มีประสิทธิภาพ (peer mills หรือ best practice) สำหรับโรงสีข้าวของสหกรณ์ที่ไม่มีประสิทธิภาพเต็มที่ มีแนวทางในการปรับปรุงทั้งในด้านการใช้ปัจจัยการผลิตและปริมาณผลผลิตที่ควรผลิตได้เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการสีข้าว มีรายละเอียดดังนี้

โรงสีข้าวที่ 3 มีคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 0.949 เป็นโรงสีข้าวขนาดเล็กมีกำลังการผลิต 24 ตันต่อวัน และมีขนาดการผลิตอยู่ในช่วงผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้น (IRS) จึงควรที่จะเพิ่มปริมาณการสีข้าวอีก จากเดิมสีข้าวจำนวน 5 วันต่อสัปดาห์ แล้วสีเป็นระยะเวลา 8 ชั่วโมงต่อวันอาจเพิ่มจำนวนวันในการสีข้าวหรือขยายระยะเวลาในการสีข้าวต่อวันได้ ในการปรับปรุงการสีข้าวให้มีประสิทธิภาพเต็มที่ จะเปรียบเทียบกับโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพและมีการใช้ปัจจัยการผลิตและมีผลผลิตในสัดส่วนใกล้เคียงกัน คือ โรงสีข้าวที่ 1 (ให้ค่าน้ำหนัก $\lambda_1=0.153$) โรงสีที่ 2 (ให้ค่าน้ำหนัก $\lambda_2=0.270$) และโรงสีที่ 6 (ให้ค่าน้ำหนัก $\lambda_6=0.557$) จากเดิมโรงสีข้าวแห่งนี้สีข้าวเปลือกจำนวน 612,721 กิโลกรัม ได้ข้าวตันปริมาณ 299,620 กิโลกรัม ต้องปรับปรุงให้ได้ข้าวตันเพิ่มเป็น 315,731 กิโลกรัม เพื่อให้ง่ายต่อการพิจารณาคิดเป็นการสีข้าวเปลือกปริมาณ 1,000 กิโลกรัม จากเดิมสีได้ข้าวตัน 489 กิโลกรัม ต้องปรับปรุงให้ได้ 515 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นปริมาณ 26 กิโลกรัม นอกจากการปรับปรุงด้านผลผลิตแล้ว โรงสีข้าวแห่งนี้ต้องปรับปรุงในส่วนของปัจจัยการผลิตคือควรลดค่าเสื่อมราคาจากเดิมที่มีมูลค่าเท่ากับ 669,404 บาท ควรปรับลด 362,993 บาท ให้เหลือมูลค่าเท่ากับ 306,411 บาท ซึ่งการปรับลดค่าเสื่อมอาจทำได้โดยการขยายระยะเวลาการผลิตเพื่อเพิ่มประโยชน์จากการใช้วัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักรและสิ่งปลูกสร้าง

โรงสีข้าวที่ 4 มีคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 0.848 เป็นโรงสีข้าวขนาดกลางมีการผลิตอยู่ในช่วงผลตอบแทนต่อขนาดลดลง (DRS) หมายถึงโรงสีข้าวควรลดปริมาณการผลิตลง เพราะสัดส่วนการเพิ่มขึ้นของปริมาณข้าวต้นน้อยกว่าสัดส่วนการเพิ่มของปัจจัยการผลิต สำหรับการปรับปรุงการสีข้าวให้มีประสิทธิภาพจะเทียบกับโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพคือ โรงสีข้าวที่ 1 (ให้น้ำหนัก $\lambda=0.110$) โรงสีที่ 2 (ให้น้ำหนัก $\lambda=0.710$) และ □ โรงสีที่ 14 (ให้น้ำหนัก $\lambda=0.189$) จากเดิมโรงสีข้าวนี้สีข้าวเปลือกจำนวน 1,323,608 กิโลกรัม ได้ข้าวต้น 589,005 กิโลกรัม ต้องปรับเพิ่มให้ได้ปริมาณข้าวต้นเพิ่มขึ้นเป็น 694,535 กิโลกรัม หากคิดเป็นปริมาณต่อตัน จากเดิมที่สีข้าวได้ข้าวต้นปริมาณ 445 กิโลกรัม ต้องเพิ่มให้ได้ 525 กิโลกรัมหรือต้องสีข้าวให้ได้ข้าวต้นเพิ่มอีก 80 กิโลกรัม ซึ่งเป็นปริมาณที่สูงมาก เนื่องจากโรงสีแห่งนี้ประสบปัญหาเรื่องคุณภาพของข้าวเปลือกจึงทำให้การสีข้าวได้ข้าวต้นในสัดส่วนที่น้อย หากมีการปรับปรุงในด้านการตรวจสอบคุณภาพด้วยจะเป็นผลดีต่อโรงสีข้าว นอกจากนี้โรงสีข้าวต้องปรับปรุงปริมาณปัจจัยการผลิตนั่นคือจำนวนคนงานของโรงสีข้าวที่จากเดิมมีพนักงานและแรงงานจ้างจำนวน 10 คน แนะนำให้มีการปรับลดเหลือ 8 คน

โรงสีข้าวที่ 5 มีคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 0.946 เป็นโรงสีข้าวที่มีขนาดกลาง กำลังการผลิตของโรงสีข้าวอยู่ที่ 60 ตันต่อวัน โดยโรงสีข้าวมีการสีข้าวเฉลี่ย 8 ชั่วโมงต่อวัน จำนวน 4 วันต่อสัปดาห์ สำหรับการผลิตของโรงสีข้าวอยู่ในช่วงผลตอบแทนต่อขนาดลดลง (DRS) คือมีปริมาณการสีข้าวมากเกินไปควรลดปริมาณการสีข้าวลง ในการปรับปรุงการสีข้าวให้มีประสิทธิภาพนั้นจะเปรียบเทียบกับโรงสีข้าวที่มีสัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตและปริมาณผลผลิตที่ใกล้เคียงกันได้แก่โรงสีที่ 1 (ให้น้ำหนัก $\lambda_1=0.188$) และโรงสีที่ 2 (ให้น้ำหนัก $\lambda_2=0.812$) โดยจากเดิมโรงสีข้าวสีข้าวเปลือกจำนวน 698,071 กิโลกรัม ได้ข้าวต้นปริมาณ 349,734 กิโลกรัม ต้องปรับปรุงให้ได้ปริมาณข้าวต้น 369,697 กิโลกรัม หรือจากเดิมที่โรงสีข้าวสีข้าวเปลือก 1 ตันได้ข้าวต้น 501 กิโลกรัม ต้องเพิ่มให้ได้ 530 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นปริมาณ 29 กิโลกรัม นอกจากการปรับปรุงด้านผลผลิต โรงสีข้าวแห่งนี้ต้องปรับปรุงปริมาณการใช้ปัจจัยการผลิตที่มากเกินไป ได้แก่ จำนวนพนักงานและคนงานจากเดิมที่มีจำนวน 10 คน ควรลดลงมาเป็น 7 คน และค่าเสื่อมราคา ควรลดมูลค่าลงมาจาก 335,011 บาท เหลือ 249,679 บาท

โรงสีข้าวที่ 7 มีคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 0.932 เป็นโรงสีข้าวขนาดกลาง มีกำลังการผลิต 40 ตันต่อวัน โดยเฉลี่ยแล้วสีข้าว 2 วันต่อสัปดาห์ บางช่วงหยุดการสีข้าวเนื่องจากว่าโรงสีข้าวซื้อข้าวเปลือกได้ปริมาณน้อย การผลิตของโรงสีข้าวอยู่ในช่วงผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่ม (IRS) หมายถึงโรงสีข้าวควรเพิ่มปริมาณการผลิตขึ้น สำหรับการปรับปรุงการสีข้าวให้มีประสิทธิภาพจะมีโรงสีข้าวที่มีสัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตและปริมาณผลผลิตที่ใกล้เคียงกันเป็นตัวเปรียบเทียบ ได้แก่ โรงสีที่ 1

(ให้น้ำหนัก $\lambda_1=0.111$) โรงสีที่ 2 (ให้น้ำหนัก $\lambda_2=0.334$) และโรงสีที่ 6 (ให้น้ำหนัก $\lambda_6=0.555$) จากการวิเคราะห์พบว่า จากเดิมที่โรงสีข้าวสีข้าวเปลือกปริมาณ 488,571 กิโลกรัม ได้ข้าวตันปริมาณ 233,537 กิโลกรัม ต้องปรับปรุงให้ได้ปริมาณ 250,570 กิโลกรัม เมื่อพิจารณาเป็นปริมาณการสีข้าวเปลือก 1 ตัน จากเดิมที่สีข้าวได้ข้าวตันปริมาณ 478 กิโลกรัม ต้องเพิ่มให้ได้ 513 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นจากเดิม 35 กิโลกรัม นอกจากนั้นควรมีการปรับลดค่าเสื่อมจากเดิมมีมูลค่า 430,390 บาท ให้เหลือ 248,865 บาท

โรงสีข้าวที่ 8 มีคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 0.900 เป็นโรงสีข้าวขนาดกลาง มีกำลังการผลิตของโรงสีข้าวเท่ากับ 40 ตันต่อวัน สำหรับปริมาณการผลิตนั้นพบว่าการผลิตอยู่ในช่วงผลตอบแทนต่อขนาดลดลง (DRS) คือ มีการสีข้าวปริมาณมากเกินไปควรลดปริมาณการสีข้าวลง แนวทางในการปรับปรุงการสีข้าวให้มีประสิทธิภาพโดยเทียบกับโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพที่มีสัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตและผลิตใกล้เคียงกัน ได้แก่ โรงสีที่ 1 (ให้น้ำหนัก $\lambda=0.986$) และ □ โรงสีที่ 14 (ให้น้ำหนัก $\lambda=0.014$) จากเดิมโรงสีข้าวเปลือกจำนวน 3,068,972 กิโลกรัม ได้ข้าวตัน 1,457,762 กิโลกรัม ต้องปรับปรุงให้ได้ข้าวตันเพิ่มขึ้นเป็น 1,620,031 กิโลกรัม หรือในการสีข้าวเปลือก 1 ตัน จากเดิมที่สีได้ข้าวตัน 475 กิโลกรัม ต้องปรับปรุงให้สามารถสีข้าวได้ข้าวตัน 528 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นจากเดิม 53 กิโลกรัม นอกจากการปรับปรุงปริมาณข้าวตันให้เพิ่มขึ้น ยังต้องมีการลดปัจจัยการผลิตลง ได้แก่ จำนวนคนงานจากเดิมมีจำนวน 14 คน ควรลดเหลือจำนวน 8 คน และมูลค่าค่าเสื่อมราคาจากเดิมเท่ากับ 1,614,099 บาท ควรลดเหลือมูลค่าเท่ากับ 1,261,692 บาท

โรงสีข้าวที่ 9 มีคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 0.946 เป็นโรงสีข้าวขนาดกลาง โรงสีข้าวมีกำลังการผลิตเท่ากับ 40 ตันต่อวัน มีการสีข้าว 6 วันต่อสัปดาห์ ระยะเวลาการสีข้าวส่วนใหญ่ใช้เวลา 8 ชั่วโมงต่อวัน สำหรับการผลิตของโรงสีข้าวพบว่าผลิตอยู่ในช่วงผลตอบแทนต่อขนาดลดลง (DRS) คือโรงสีข้าวมีการสีข้าวในปริมาณที่มากเกินไปควรลดปริมาณการผลิตลง ในการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพจะเทียบกับโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ โรงสีที่ 1 (ให้น้ำหนัก $\lambda_1=0.506$) และโรงสีที่ 2 (ให้น้ำหนัก $\lambda_2=0.494$) จากการวิเคราะห์พบว่า โรงสีข้าวมีการสีข้าวเปลือก จำนวน 1,616,203 กิโลกรัม ได้ข้าวตันปริมาณ 808,101 กิโลกรัม ในการปรับปรุงหากคิดเทียบเป็นต้นข้าวเปลือกโรงสีข้าวต้องสีข้าวให้ได้ข้าวตันเพิ่มขึ้นจากปริมาณเดิมที่สีได้ 500 กิโลกรัมต่อตัน เพิ่มขึ้นเป็น 528 กิโลกรัมต่อตัน หรือเพิ่มขึ้นจากเดิม 28 กิโลกรัม และสำหรับปัจจัยการผลิตพบว่าการใช้ปัจจัยบางอย่างมากเกินไป ได้แก่ จำนวนพนักงานที่ต้องลดจำนวนจาก 20 คนเหลือ 7 คน และค่าเสื่อมราคาที่ต้องลดมูลค่าลงจากเดิม 832,093 บาท เป็น 649,544 บาท

โรงสีข้าวที่ 10 มีคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 0.955 เป็นโรงสีข้าวขนาดกลาง กำลังการผลิตเท่ากับ 40 ตันต่อวัน มีการผลิตอยู่ในช่วงผลตอบแทนต่อขนาดลดลง (DRS) หมายความว่าโรงสีข้าวมีการสีข้าวในการปริมาณที่มากเกินไปควรลดปริมาณการสีข้าวลง การปรับปรุงการสีข้าวให้มีประสิทธิภาพโดยเทียบกับโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพและมีสัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตและปริมาณผลผลิตใกล้เคียงกัน ได้แก่ โรงสีที่ 1 (ให้น้ำหนัก $\lambda_1=0.185$) โรงสีที่ 2 (ให้น้ำหนัก $\lambda_2=0.350$) และโรงสีที่ 14 (ให้น้ำหนัก $\lambda_{14}=0.465$) การสีข้าวของโรงสีข้าวจากเดิมข้าวเปลือกปริมาณ 2,786,991 กิโลกรัม สีได้ข้าวตันปริมาณ 1,393,495 กิโลกรัม ในการปรับปรุงควรสีข้าวแล้วได้ปริมาณข้าวตันเพิ่มขึ้นเป็น 1,458,990 กิโลกรัม หากคิดเป็นปริมาณการสีข้าวเปลือก 1 ตัน จากเดิมได้ข้าวตันปริมาณ 500 กิโลกรัม ต้องเพิ่มให้ได้ 524 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้น 24 กิโลกรัม และสำหรับปัจจัยการผลิต พบว่าโรงสีข้าวมีจำนวนพนักงานมากเกินไปควรลดจำนวนลงจากเดิมมีจำนวน 18 คน ลดลงเหลือ 9 คน

โรงสีข้าวที่ 12 มีคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 0.899 เป็นโรงสีข้าวขนาดกลาง มีกำลังการผลิต 40 ตันต่อวัน มีการผลิตอยู่ในช่วงผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้น (IRS) หมายถึง โรงสีข้าวสามารถเพิ่มปริมาณการผลิตขึ้น สำหรับปริมาณข้าวเปลือกใช้ในการผลิตเท่ากับ 203,662 กิโลกรัม แปรรูปแล้วได้ปริมาณข้าวตัน 97,758 บาท ในการปรับปรุงเพื่อให้มีประสิทธิภาพโรงสีข้าวจะเทียบได้จากโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพโรงที่ โรงสีที่ 1 (ให้น้ำหนัก $\lambda=0.018$) โรงสีที่ 2 (ให้น้ำหนัก $\lambda=0.974$) และ □ 6 (ให้น้ำหนัก $\lambda=0.009$) การปรับปรุงโรงสีข้าวให้มีประสิทธิภาพจะต้องสีข้าวให้ได้ปริมาณข้าวตันเพิ่มขึ้น เมื่อคิดเป็นการสีข้าวเปลือกปริมาณ 1 ตัน จากเดิมที่สีข้าวได้ข้าวตันปริมาณ 480 กิโลกรัม ต้องเพิ่มให้ได้ 534 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นจากเดิม 54 กิโลกรัม ในส่วนปัจจัยการผลิตพบว่าค่าเสื่อมราคามีมูลค่าสูงควรลดมูลค่าลงจากเดิม 657,141 บาท เป็น 35,780 บาท

โรงสีข้าวที่ 13 มีคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 0.922 เป็นโรงสีข้าวขนาดใหญ่ มีกำลังการผลิต 100 ตันต่อวัน มีการผลิตอยู่ในช่วงผลตอบแทนต่อขนาดคงที่ (CRS) หมายความว่ามีการผลิตที่เหมาะสมต่อขนาดแล้ว โรงสีข้าวแห่งนี้มีการข้าวปริมาณ 1,682,238 กิโลกรัม แล้วได้ปริมาณข้าวตันเท่ากับ 819,250 กิโลกรัม การปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพการสีข้าวมีโรงสีข้าวที่เป็นตัวเปรียบเทียบ ได้แก่ โรงสีที่ 1 (ให้น้ำหนัก $\lambda_1=0.529$) และโรงสีที่ 2 (ให้น้ำหนัก $\lambda_2=0.471$) พบว่าควรเพิ่มปริมาณข้าวตันที่จากเดิมเมื่อสีข้าวเปลือกปริมาณ 1 ตัน ได้ข้าวตันปริมาณ 487 กิโลกรัม ต้องเพิ่มให้ได้เท่ากับ 528 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นปริมาณ 41 กิโลกรัม รวมทั้งพบว่าโรงสีข้าวมีการใช้ปัจจัยการผลิตที่มากเกินไป ได้แก่จำนวนพนักงานที่ควรลดจำนวนลงจาก 9 คนเป็น 7 คน และค่าเสื่อมราคาที่ต้องลดมูลค่าลง จากเดิมมีมูลค่าเท่ากับ 1,727,532 บาท ลดลงเหลือ 678,303 บาท

โรงสีข้าวที่ 15 มีคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 0.832 ซึ่งมีประสิทธิภาพในการสีข้าวต่ำที่สุด เป็นโรงสีข้าวที่มีขนาดกลาง มีกำลังการผลิต 40 ตันต่อวัน มีการผลิตอยู่ในช่วงที่มีอัตราผลตอบแทนต่อเพิ่มขึ้น (IRS) กล่าวคือ โรงสีข้าวสามารถเพิ่มปริมาณการผลิตเพื่อให้มีการผลิตที่เหมาะสมกับขนาด ปริมาณข้าวเปลือกที่มีทั้งหมดจำนวน 724,019 กิโลกรัม แล้วได้ข้าวตันปริมาณ 311,328 กิโลกรัม สำหรับแนวทางในการปรับปรุงเพื่อให้มีประสิทธิภาพโรงสีข้าวสามารถเทียบจากโรงสีข้าวที่มี ประสิทธิภาพ (peer mills) คือ โรงสีข้าวลำดับที่ โรงสีที่ 1 (ให้น้ำหนัก $\lambda=0.153$) โรงสีที่ 2 (ให้ น้ำหนัก $\lambda=0.270$) และ □ โรงสีที่ 6 (ให้น้ำหนัก $\lambda=0.577$) การปรับปรุงการสีข้าวต้องสีข้าวแล้วให้ ได้ข้าวตันในปริมาณเพิ่มขึ้น เมื่อพิจารณาปริมาณการสีข้าวเปลือก 1 ตัน จากเดิมที่สีข้าวแล้วได้ข้าวตัน ปริมาณ 430 กิโลกรัม เพิ่มขึ้นเป็น 517 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้น 87 กิโลกรัม ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สูงมากใน การปรับปรุง และสำหรับปัจจัยการผลิตที่พบว่าโรงสีข้าวควรลดมูลค่าค่าเสื่อมราคาลงจาก 911,512 บาท เหลือ 358,000 บาท

การสีข้าวของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรปริมาณ 1 ตัน โดยเฉลี่ยแล้วได้ข้าวตันปริมาณ 487 กิโลกรัม โรงสีข้าวที่สีได้ข้าวตันปริมาณมากที่สุดเท่ากับ 537 กิโลกรัม และปริมาณน้อยสุดเท่ากับ 430 กิโลกรัม จากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพพบว่าคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยเท่ากับ 0.942 เป็นระดับ ที่สูงมาก โดยโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพเต็มที่ (คะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 1) จำนวน 5 แห่ง แต่ละ แห่งสีข้าวแล้วได้ข้าวตันในปริมาณที่แตกต่างกัน คือ โรงสีที่ 1 ปริมาณ 528 กิโลกรัม โรงสีที่ 2 ปริมาณ 537 กิโลกรัม โรงสีที่ 6 ปริมาณ 450 กิโลกรัม โรงสีที่ 11 ปริมาณ 489 กิโลกรัม และ โรงสีที่ 14 ปริมาณ 522 กิโลกรัม เมื่อสังเกตจะเห็นว่าโรงสีที่ 6 และ โรงสีที่ 11 มีปริมาณข้าวตันที่น้อยเมื่อ เทียบกับโรงสีข้าวแห่งอื่นแต่มีมีประสิทธิภาพในการสีข้าว ลักษณะนี้อธิบายได้ว่า ปัจจัยการผลิตที่ใช้ ในการสีข้าวนั้นมีหลายปัจจัยและแต่ละโรงสีข้าวก็มีการใช้ปัจจัยการผลิตในปริมาณที่แตกต่างกัน ดังนั้นการมองว่าโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพจะพิจารณาที่ปริมาณผลผลิตอย่างเดียวไม่ได้ เพราะ หลักการของประสิทธิภาพ คือการหาสัดส่วนระหว่างผลผลิตกับปัจจัยนำเข้า (productivity) ยกตัวอย่างเช่น โรงสี ก สีข้าวได้ 3,000 ตันต่อวัน โดยใช้แรงงาน 5 คน เพราะฉะนั้นผลิตภาพในการสี ข้าวของโรงสี ก เท่ากับ $3,000/5=60$ และ โรงสี ข สีข้าวได้ 5,000 ตันต่อวัน โดยใช้แรงงาน 10 คน ผลิต ภาพการสีข้าวของโรงสี ข เท่ากับ $5,000/10=50$ จะเห็นได้ว่าโรงสี ก มีผลิตภาพสูงกว่าโรงสี ข ถึงแม้ว่าผลผลิตที่ได้จากการสีข้าวของโรงสี ข จะมีปริมาณมากกว่า ดังนั้นจึงมองเฉพาะที่ปริมาณ ผลผลิตอย่างเดียวไม่ได้ ดังนั้นผลิตภาพการผลิต (อัตราส่วนของผลผลิตต่อปัจจัยการผลิต) จึงเป็น ตัวชี้วัดความสามารถในการผลิตหรือประสิทธิภาพการผลิต จึงสรุปได้ว่าโรงสีข้าวที่ 6 และ โรงสีที่ 11 มีสัดส่วนของผลผลิตต่อปัจจัยการผลิตที่มากกว่าโรงสีข้าวที่ไม่มีประสิทธิภาพ

สำหรับโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพในการสีข้าวไม่เต็มที (คะแนนประสิทธิภาพน้อยกว่า 1) จำนวน 10 แห่ง ต้องมีการปรับปรุงการสีข้าวเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการสีข้าวเต็มที่ โดยต้องมีการปรับปรุงทั้งในส่วนของปริมาณผลผลิต โรงสีข้าวต้องสีข้าวให้ได้ปริมาณข้าวตันเพิ่มขึ้นจากเดิมโดยเฉลี่ยแล้ว 30 กิโลกรัม จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของโรงสีข้าว พบว่าการสีข้าวให้ได้ข้าวตันในปริมาณมากนั้นมีองค์ประกอบหลัก คือ 1) คุณภาพของข้าวเปลือก ที่จะต้องมีความชื้นที่เหมาะสม เมล็ดไม่ลีบ และไม่มีสิ่งเจือปนในปริมาณมาก 2) เทคนิคในการสีข้าวของเจ้าหน้าที่ คือในการสีข้าวแต่ละครั้งเจ้าหน้าที่จะต้องมีการทดสอบการสี โดยปรับระยะของหินสี และยางขัดข้าว ให้เหมาะสมกับข้าวเปลือกที่สี เพราะถ้าเป็นระยะที่เหมาะสมอัตราการแตกหักของข้าวสารจะน้อย

การวิเคราะห์ประสิทธิภาพด้วยแบบจำลองเส้นท่อนูน (DEA) นั้นจะมีกรณีที่สามารถลดปริมาณการใช้ปัจจัยการผลิตได้โดยที่ไม่มีผลกระทบต่อปริมาณผลผลิต หรือที่เรียกว่าปัจจัยการผลิตส่วนเกิน (input slack) ซึ่งตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพ ประกอบด้วย ปริมาณข้าวเปลือก จำนวนพนักงาน และค่าเสื่อมราคา จากผลการวิเคราะห์พบว่าปริมาณข้าวเปลือกนั้นไม่มีการปรับลดปริมาณลง แต่มีการปรับลดในส่วนของจำนวนพนักงานและค่าเสื่อมราคา โดยที่จำนวนพนักงานและลูกจ้างที่ต้องปรับลดมีจำนวนตั้ง 1 ถึง 13 คน สำหรับค่าเสื่อมราคาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักร และโรงเรือน มูลค่าเฉลี่ยในการลดลงเท่ากับ 423,614 บาท แต่ค่าเสื่อมราคาเหล่านี้เป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่ได้เป็นตัวเงิน โรงสีข้าวอาจทำได้โดยการเพิ่มการใช้ประโยชน์จากวัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักรและสิ่งปลูกสร้าง หรือเพิ่มระยะเวลาในการทำงานให้นานขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 5.3 ปริมาณผลผลิตที่ต้องปรับเพิ่มเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการสีข้าว

ลำดับที่	ปริมาณผลผลิตจริง		ปริมาณผลผลิตที่ควรผลิตได้			โรงสีข้าวอ้างอิง (peer)
	ปริมาณทั้งหมด (กก.)	ปริมาณข้าวเปลือก (กก./ตัน)	ปริมาณทั้งหมด (กก.)	ปริมาณที่ควรผลิตได้ (กก./ตัน)	ปริมาณที่ควรเพิ่ม (กก./ตัน)	
1	1,608,627	528	1,608,627	528	0	-
2	82,030	537	82,030	537	0	-
3	299,620	489	315,731	515	26	$\lambda_1=0.153 \lambda_2=0.270 \lambda_6=0.557$
4	589,005	445	694,535	525	80	$\lambda_1=0.110 \lambda_2=0.701 \lambda_{14}=0.189$
5	349,734	501	369,697	530	29	$\lambda_1=0.188 \lambda_2=0.812$
6	81,613	450	81,613	450	0	-
7	233,537	478	250,570	513	35	$\lambda_1=0.111 \lambda_2=0.334 \lambda_6=0.555$
8	1,457,762	475	1,620,031	528	53	$\lambda_1=0.986 \lambda_{14}=0.014$
9	808,101	500	854,035	528	28	$\lambda_1=0.506 \lambda_2=0.494$
10	1,393,495	500	1,458,990	524	24	$\lambda_1=0.185 \lambda_2=0.350 \lambda_{14}=0.465$
11	44,859	489	44,859	489	0	-
12	97,758	480	108,748	534	54	$\lambda_1=0.018 \lambda_2=0.974 \lambda_6=0.009$
13	819,250	487	888,870	528	41	$\lambda_1=0.529 \lambda_2=0.471$
14	2,435,731	522	2,435,731	522	0	-
15	311,328	430	374,147	517	87	$\lambda_1=0.192 \lambda_2=0.213 \lambda_6=0.596$
เฉลี่ย	707,497	487	745,881	518	30	
ค่าสูงสุด	2,435,731	537	2,435,731	537	87	
ค่าต่ำสุด	44,859	430	44,859	450	0	

ที่มา: จากการวิเคราะห์

ตารางที่ 5.4 ปริมาณปัจจัยการผลิตที่ต้องปรับปรุงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเลี้ยง

ลำดับที่	ปริมาณข้าวเปลือก(กก.)		จำนวนพนักงาน (คน)		มูลค่าค่าเสื่อมราคา (บาท)	
	ปริมาณทั้งหมด	ปริมาณที่ต้องลด	จำนวนพนักงานจริง	จำนวนที่ต้องลด	มูลค่าจริง	มูลค่าที่ต้องลด
1	3,046,642	-	8	-	1,272,528	-
2	152,756	-	7	-	12,184	-
3	612,721	-	6	-	669,404	362,993
4	1,323,608	-	10	2	240,110	-
5	698,071	-	10	3	335,011	85,332
6	181,362	-	5	-	187,493	-
7	488,571	-	6	-	430,390	181,525
8	3,068,972	-	14	6	1,614,099	352,407
9	1,616,203	-	20	13	832,093	182,549
10	2,786,991	-	18	9	465,833	-
11	91,736	-	16	-	215,495	-
12	203,662	-	7	-	657,141	621,361
13	1,682,238	-	9	1	1,727,532	1,049,229
14	4,666,152	-	12	-	486,655	-
15	724,019	-	6	-	911,512	553,512
เฉลี่ย	1,422,914	-	10	6	670,499	423,614
ค่าสูงสุด	4,666,152	-	20	13	1,727,532	1,049,229
ค่าต่ำสุด	91,736	-	5	1	12,184	85,332

ที่มา: จากการวิเคราะห์

5.2 ประสิทธิภาพการจัดการโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรในภาคเหนือของประเทศไทย

การจัดการเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำเนินธุรกิจ เนื่องจากหากมีผลผลิตโดยที่ไม่มีจัดการที่ดี ธุรกิจก็ไม่สามารถประสบความสำเร็จได้ เพราะในหน่วยธุรกิจมีกิจกรรมที่เกิดขึ้นหลายกิจกรรม ดังเช่น โรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรหลายแห่งมีการดำเนินธุรกิจหลายอย่าง จึงต้องมีจัดสรรปัจจัยการผลิตให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ โรงสีใดที่มีการจัดการที่ดี จะทำให้การทำงานภายในหน่วยงานเป็นไปอย่างมีระเบียบ เพราะถ้าหากมีการวางแผนในด้านการใช้ปัจจัยการผลิตให้เหมาะสม ก็จะทำให้ค่าใช้จ่ายภายในองค์กรลดลง ส่งผลให้ค่าตอบแทนที่ได้รับก็จะสูงขึ้น

จากที่กล่าวในบทที่ 4 ที่ว่าโรงสีข้าวสหกรณ์ดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์ในการช่วยเหลือเกษตรกรสมาชิกในด้านการรับซื้อผลผลิตทางการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นข้าวเปลือกหรือผลผลิตอื่น ดังนั้นงานของโรงสีข้าวจึงไม่ได้มีเพียงการสีข้าวเท่านั้น แต่ยังมีกิจการดำเนินธุรกิจอื่นไปพร้อมกัน เช่น ธุรกิจในการรวบรวมข้าวเปลือก ในปีหนึ่งปริมาณข้าวที่โรงสีข้าวซื้อมามีปริมาณมาก แต่ไม่สามารถที่จะทำการแปรรูปได้หมด เนื่องจากข้อจำกัดทั้งในด้านคนงานที่ไม่เพียงพอในการที่จะทำงานได้ตลอดทั้งวัน เพราะการสีข้าวสามารถที่จะสีได้ตลอดทั้งวันทั้งคืน แต่โรงสีข้าวส่วนใหญ่สีข้าวเฉพาะเวลา กลางวันคือเวลาทำงานของสหกรณ์ รวมทั้งช่องทางการจำหน่ายผลผลิตที่ยังอยู่ในวงแคบ จึงเห็นได้ว่าการดำเนินงานของโรงสีข้าวของสหกรณ์จะต้องอยู่ภายใต้การดูแลของสหกรณ์การเกษตร ที่ไม่สามารถดำเนินงานได้ดังเช่นโรงสีข้าวที่มีการดำเนินโดยเอกชน แต่ถ้าหากโรงสีสหกรณ์สามารถที่จะดำเนินการผลิตโดยการที่พยายามใช้ทรัพยากรของโรงสีข้าวที่มีอยู่ทำการผลิตให้มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการจัดการภายในของโรงสีข้าวเองก็ควรเป็นอย่างประหยัดทั้งในด้านค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน ค่าวัสดุอุปกรณ์ที่ควรจะมีการซ่อมแซมรักษาเพื่อให้สามารถใช้งานได้นานขึ้น ซึ่งก็จะส่งผลดีต่อตัวสหกรณ์การเกษตรเองด้วย จึงนำไปสู่การศึกษาว่าโรงสีข้าวมีประสิทธิภาพในการจัดการหรือไม่

สำหรับการศึกษาประสิทธิภาพการจัดการของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร วิเคราะห์ด้วยวิธีเส้นท่อนุ่ม (DEA) ภายใต้ผลตอบแทนต่อขนาดผันแปร (VRS) และพิจารณาด้านผลผลิต (output oriented) เพราะโรงสีข้าวแต่ละแห่งมีจำนวนธุรกิจที่ต่างกันและขนาดการผลิตก็ต่างกัน สำหรับตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ ประกอบด้วยตัวแปรผลผลิตคือรายได้รวมทั้งหมดจากการดำเนินธุรกิจของโรงสีข้าวในปี พ.ศ. 2555 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 86,404,395 บาท และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงคือช่วงของรายได้ระหว่างค่ามากที่สุดกับค่าน้อยสุดมีความแตกต่างกันมาก ซึ่งดูได้จากโรงสีข้าวที่มีรายได้สูงสุดเท่ากับ 513,769,017 บาท และโรงสีข้าวที่มีรายได้น้อยสุดเท่ากับ 7,431,513 บาท สำหรับตัวแปรปัจจัย

การผลิตที่นำมาวิเคราะห์ ประกอบด้วยต้นทุนซื้อผลผลิตทางการเกษตร ต้นทุนการดำเนินงาน ค่าเสื่อมราคา และเงินเดือนและค่าจ้าง (ตารางที่ 5.5) มีรายละเอียดดังนี้

ต้นทุนซื้อผลผลิตทางการเกษตร (c1) คือ ค่าใช้จ่ายในการซื้อผลผลิตทางการเกษตรเพื่อนำมาใช้ในธุรกิจของโรงสีข้าว ผลผลิตเหล่านี้ได้แก่ ข้าวเปลือก ข้าวโพดหวาน ถั่วเหลือง เป็นต้น ขึ้นอยู่กับโรงสีข้าวรับซื้อผลผลิตอะไรบ้าง โรงสีข้าวที่มีต้นทุนส่วนนี้มากที่สุดเท่ากับ 505,959,982 บาท และต่ำสุดเท่ากับ 4,625,774 โดยเฉลี่ยโรงสีข้าวมีการใช้ต้นทุนซื้อเท่ากับ 75,460,396 บาท

ต้นทุนการดำเนินงาน (c2) เป็นค่าใช้จ่ายทั้งในด้านการดำเนินการผลิตและด้านการตลาด รวมไปถึงการใช้จ่ายเฉพาะของธุรกิจ เช่น ค่าภาษีโรงเรือน ค่าดอกเบี้ยเงินกู้ เป็นต้น ค่าดำเนินการเฉลี่ยของโรงสีข้าว เท่ากับ 7,657,102 บาท สำหรับ โรงสีที่มีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานมากที่สุดเท่ากับ 59,528,550 บาท และโรงสีที่มีค่าดำเนินการต่ำสุดเท่ากับ 414,735 บาท

ค่าเสื่อมราคา (c3) คือ จำนวนเงินที่มูลค่าของสินทรัพย์ถาวรเสื่อมค่าลงอันเนื่องมาจากการใช้งาน เป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่เป็นตัวเงิน ซึ่งมูลค่าค่าเสื่อมสามารถบอกให้รู้ว่าโรงสีข้าวมีทรัพย์สินที่เป็นทรัพย์สินถาวรเท่าไร จะทำให้รู้ว่าโรงสีข้าวในขณะนั้นมีทรัพย์สินจำนวนมากไปหรือไม่สำหรับค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 1,116,471 บาท โรงสีข้าวที่มีค่าเสื่อมราคาสูงสุดเท่ากับ 5,287,714 เป็นโรงสีลำดับที่ 9 สาเหตุที่มีค่าเสื่อมราคามูลค่าสูงเพราะว่าตัวโครงสร้างของโรงสีข้าวมีพื้นที่ขนาดใหญ่และมีการต่อเติมอาคารใหม่เพื่อรองรับผลผลิตทางการเกษตรด้วย

เงินเดือนและค่าจ้าง (c4) ประกอบไปด้วยเงินเดือนของพนักงานและค่าจ้างลูกจ้าง รวมไปถึงการจ้างเหมาด้วย ค่าใช้จ่ายส่วนนี้โดยเฉลี่ยเท่ากับ 859,949 บาท และโรงสีข้าวที่มีค่าใช้จ่ายส่วนนี้มากที่สุดก็คือ โรงสีที่ 9 มีมูลค่าเท่ากับ 2,197,365 บาท เนื่องจากมีการดำเนินธุรกิจถึง 3 ธุรกิจด้วยกัน ทั้งการสีข้าว การรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร และธุรกิจแปรรูปลำไย

ตารางที่ 5.5 ตัวแปรผลผลิตและตัวแปรปัจจัยการผลิตสำหรับการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการจัดการ

ลำดับที่	รายได้รวม (บาท)	ต้นทุนซื้อผลผลิต การเกษตร (บาท)	ต้นทุนการ ดำเนินงาน (บาท)	ค่าเสื่อมราคา (บาท)	เงินเดือนและ ค่าจ้าง (บาท)
1	55,945,564	49,765,791	4,028,452	1,542,144	465,615
2	7,431,513	5,101,284	414,735	981,192	241,037
3	70,330,532	66,188,859	825,697	400,798	930,483
4	46,027,384	42,573,439	2,805,989	539,240	623,205
5	36,401,155	32,253,546	1,351,203	700,668	921,275
6	8,943,503	4,625,774	2,829,240	187,493	359,057
7	8,701,871	7,742,289	607,233	430,390	451,577
8	82,281,608	65,672,837	6,592,088	1,653,701	1,653,202
9	82,433,891	66,084,514	4,785,367	5,287,714	2,197,365
10	70,902,291	59,769,124	5,238,597	504,379	1,427,209
11	513,769,017	505,959,982	5,077,717	258,470	526,371
12	23,977,470	26,015,645	9,563,182	824,057	261,300
13	125,339,595	61,695,460	59,528,550	1,935,752	899,937
14	143,543,714	122,720,710	8,943,472	589,555	1,253,440
15	20,036,821	15,736,691	2,265,008	911,512	453,730
ค่าเฉลี่ย	86,404,395	75,460,396	7,657,102	1,116,471	844,320
ค่าสูงสุด	513,769,017	505,959,982	59,528,550	5,287,714	2,197,365
ค่าต่ำสุด	7,431,513	4,625,774	414,735	187,493	241,037
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	125,239,071	123,184,756	14,627,486	1,265,661	569,972

ที่มา: รายงานประจำปีของสหกรณ์การเกษตร ประจำปี พ.ศ.2555

การประมาณค่าประสิทธิภาพการจัดการพบว่าโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรมีระดับคะแนนประสิทธิภาพเฉลี่ยเท่ากับ 0.978 และมีค่าประสิทธิภาพต่ำสุดเท่ากับ 0.856 โดยรวมแล้วมีการจัดการที่มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับสูง จากจำนวนโรงสีข้าว 15 แห่ง มีโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพการจัดการอย่างเต็มที่หรือมีคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 1 จำนวน 10 แห่ง (ร้อยละ 67.67) สำหรับโรงสีข้าวที่ไม่มีประสิทธิภาพการจัดการจำนวน 5 ตัวอย่าง (ร้อยละ 33.33) ได้แก่ โรงสีที่ 1 โรงสีที่ 4 โรงสีที่ 5 โรงสีที่ 10 และ โรงสีที่ 15 สำหรับค่าประสิทธิภาพต่อขนาด (SE) พบว่าโรงสีข้าวที่มีการจัดการทรัพยากรที่เหมาะสมกับขนาดของหน่วยผลิต จะมีผลตอบแทนต่อขนาดด้วยอัตราคงที่ (CRS) จำนวน 7 ตัวอย่าง (ร้อยละ 46.67) และโรงสีข้าวที่มีการผลิตที่ไม่เหมาะสมต่อขนาด คือโรงสีข้าวที่มีผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้น (IRS) จำนวน 6 ตัวอย่าง (ร้อยละ 40) และโรงสีข้าวที่มีผลตอบแทนต่อขนาดลดลง (DRS) จำนวน 2 ตัวอย่าง (ร้อยละ 13.33) (ตารางที่ 5.6)

โรงสีข้าวที่มีขนาดการผลิตอยู่ในช่วงผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้น (IRS) หมายความว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของผลตอบแทนมากกว่าอัตราการเพิ่มของค่าใช้จ่ายที่ใช้ไป แสดงว่าโรงสีข้าวตัวอย่างนั้นมีขนาดการผลิตน้อยกว่าจุดที่เหมาะสมควรเพิ่มปริมาณการผลิต จากการวิเคราะห์พบว่าจำนวนโรงสีข้าวที่มีการผลิตอยู่ในช่วงนี้จำนวน 6 แห่ง จากผลตอบแทนสุทธิการดำเนินงานของโรงสีข้าว (ตารางที่ 4.11) รายได้ที่โรงสีข้าวทั้ง 5 แห่ง มีกำไรจากการดำเนินงาน และส่วนใหญ่ธุรกิจที่ดำเนินงานอยู่ 2 ธุรกิจ คือธุรกิจการแปรรูปข้าวเปลือก และธุรกิจการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร แต่โรงสีข้าวลำดับที่ 6 ดำเนินงานเพียงธุรกิจการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

สำหรับโรงสีข้าวที่มีขนาดการผลิตอยู่ในช่วงผลตอบแทนต่อขนาดลดลง (DRS) หมายความว่าอัตราการเพิ่มขึ้นของค่าตอบแทนจะน้อยกว่าอัตราการเพิ่มของค่าใช้จ่ายในการผลิต หรือกล่าวได้ว่าหน่วยงานนั้นมีขนาดการผลิตเกินจุดที่เหมาะสมควรลดปริมาณการผลิตลง เพราะหากมีการผลิตเพิ่มขึ้นจะทำให้กำไรที่จะได้รับน้อยลงเรื่อยๆ มีโรงสีข้าวที่มีการผลิตอยู่ในช่วงนี้มีจำนวนเท่ากับ 2 แห่ง คือโรงสีที่ 9 และโรงสีที่ 15 โดยที่โรงสีที่ 9 มีการดำเนินธุรกิจถึง 3 ธุรกิจ คือนอกจากธุรกิจการแปรรูปข้าวเปลือกและธุรกิจการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร ยังมีการดำเนินธุรกิจแปรรูปลำไยเป็นลำไยอบแห้งด้วย

ตารางที่ 5.6 ค่าประสิทธิภาพการจัดการของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร

ลำดับที่	ผลตอบแทนต่อขนาดคงที่	ผลตอบแทนต่อขนาดผันแปร	ประสิทธิภาพต่อขนาด	
1	0.962	0.969	0.994	irs
2	1	1	1	-
3	1	1	1	-
4	0.925	0.933	0.991	irs
5	0.990	0.994	0.996	irs
6	1	1	1	-
7	0.898	1	0.898	irs
8	1	1	1	-
9	0.975	1	0.975	drs
10	0.991	0.993	0.998	irs
11	1	1	1	-
12	0.971	1	0.971	irs
13	1	1	1	-
14	1	1	1	-
15	0.948	0.952	0.997	drs

ตารางที่ 5.6 (ต่อ)

ลำดับที่	ผลตอบแทนต่อขนาดคงที่	ผลตอบแทนต่อขนาดผันแปร	ประสิทธิภาพต่อขนาด
ค่าเฉลี่ย	0.977	0.989	0.966
ค่ามากที่สุด	1.000	1.000	1.000
ค่าน้อยที่สุด	0.898	0.933	0.898

ที่มา: จากการวิเคราะห์

โรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพในการจัดการเต็มจำนวน 10 แห่ง ได้แก่ โรงสีที่ 2 โรงสีที่ 3 โรงสีที่ 6 โรงสีที่ 7 โรงสีที่ 8 โรงสีที่ 9 โรงสีที่ 11 โรงสีที่ 12 โรงสีที่ 13 และ โรงสีที่ 14 นั้น มีทั้งที่ขนาดการผลิตเหมาะสมและไม่เหมาะสม มีทั้งที่ผลิตอยู่ในช่วงผลตอบแทนต่อขนาดลดลง (DRS) จำนวน 2 แห่ง และมีโรงสีข้าวที่มีผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้น (IRS) จำนวน 3 แห่ง โรงสีข้าวเหล่านี้มีประสิทธิภาพการจัดการแต่ยังมีการผลิตตรงจุดที่ไม่เหมาะสม จึงต้องมีการปรับปริมาณการผลิต เมื่อพิจารณาในส่วนของรายได้สุทธิ (กำไร) ของแต่ละโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพ พบว่ามีโรงสีข้าวที่ 7 มีรายได้สุทธิเป็นลบ (ขาดทุน) โดยเป็นการขาดทุนจากธุรกิจการสีข้าว แต่หากมองในแง่ของมูลค่าการใช้ปัจจัยในการผลิตแล้วถือว่ามีความเหมาะสมในการที่จะผลิตเมื่อเทียบกับโรงสีข้าวแห่งอื่น แต่โรงสีข้าวนี้มีการผลิตอยู่ในช่วงผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้น กล่าวคือควรจะเพิ่มการผลิตขึ้นเพราะว่าอัตรารายได้ที่จะได้รับจะยังคงเพิ่มขึ้นได้อีก

สำหรับโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพไม่เต็มจำนวน 5 แห่ง ได้แก่ โรงสีที่ 1 โรงสีที่ 4 โรงสีที่ 5 โรงสีที่ 7 โรงสีที่ 10 และ โรงสีที่ 12 ต้องมีการปรับเปลี่ยนการจัดการเพื่อให้สามารถยกระดับประสิทธิภาพ สำหรับการวิเคราะห์ประสิทธิภาพโดยใช้วิธีเส้นห่อหุ้ม (DEA) เป็นการหาค่าประสิทธิภาพโดยการเปรียบเทียบกันในกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา โรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพจึงหมายถึงเมื่อเทียบกับตัวอย่างในกลุ่มแล้วมีสัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตได้ผลผลิตในปริมาณมากกว่าและยังสามารถบอกแนวทางในการปรับปรุงการใช้ปัจจัยการผลิตหรือจำนวนผลผลิตที่ควรผลิตให้เพื่อเป็นสามารถนำไปประยุกต์ในการปรับปรุงได้ สำหรับการปรับปรุงเพื่อให้โรงสีข้าวมีการจัดการที่มีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่มีรายละเอียดดังนี้

โรงสีข้าวที่ 1 จากผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการจัดการ พบว่าระดับคะแนนประสิทธิภาพการจัดการเท่ากับ 0.968 มีการผลิตอยู่ในช่วงที่มีอัตราผลตอบแทนต่อเพิ่มขึ้น (IRS) กล่าวคือโรงสีข้าวสามารถเพิ่มปริมาณการผลิตเพื่อให้มีการผลิตอยู่ในช่วงที่เหมาะสม โรงสีข้าวแห่งนี้มีการดำเนินธุรกิจจำนวน 2 ธุรกิจ คือธุรกิจการแปรรูปข้าวเปลือก และธุรกิจการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร สำหรับแนวทางในการปรับปรุงเพื่อให้โรงสีข้าวมีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่มีนั้น สามารถเทียบจากโรงสีข้าวที่มี

ประสิทธิภาพ (peer mills) ที่มีสัดส่วนการใช้ปัจจัยการผลิตใกล้เคียงกัน ได้แก่ โรงสีที่ □ 2 (ให้น้ำหนัก $\lambda_2=0.733$) โรงสีที่ 11 (ให้น้ำหนัก $\lambda_{11}=0.040$) โรงสีที่ 13 (ให้น้ำหนัก $\lambda_{13}=0.048$) และโรงสีที่ 14 (ให้น้ำหนัก $\lambda_{14}=0.179$) ในการดำเนินธุรกิจของโรงสีข้าวจากเดิมที่มีรายได้รวมทั้งหมด 55,945,564 บาท ซึ่งรายได้ของโรงสีข้าวส่วนใหญ่มาจากธุรกิจการแปรรูปข้าวเปลือก แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพนั้นโรงสีข้าวต้องเพิ่มรายได้จากเดิมถึง 1,861,117 บาท (ร้อยละ 3.33 ของรายได้เดิม) นอกจากนี้โรงสีข้าวยังสามารถลดค่าใช้จ่ายในส่วนของค่าเสื่อมราคาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องจักร และสิ่งปลูกสร้างของโรงสีข้าว โดยลดมูลค่างจาก 1,542,144 บาท มาเป็นมูลค่า 927,969 บาท หรือลดลงร้อยละ 40 ของมูลค่าเดิม

โรงสีข้าวที่ 4 จากผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการจัดการ พบว่าระดับคะแนนประสิทธิภาพการจัดการเท่ากับ 0.933 เป็นโรงสีข้าวที่มีระดับคะแนนประสิทธิภาพต่ำสุด ขนาดการดำเนินงานอยู่ในช่วงที่มีอัตราผลตอบแทนต่อเพิ่มขึ้น (IRS) กล่าวคือโรงสีข้าวควรเพิ่มปริมาณการผลิตเพื่อให้มีการผลิตอยู่ในช่วงที่เหมาะสม โรงสีข้าวแห่งนี้มีการดำเนินธุรกิจจำนวน 2 ธุรกิจ คือธุรกิจการแปรรูปข้าวเปลือก และธุรกิจการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร เมื่อพิจารณาการดำเนินงานแยกเป็นธุรกิจพบว่าในธุรกิจการแปรรูปข้าวเปลือกนั้นมีผลตอบแทนเป็นลบ (ขาดทุน) แต่โรงสีข้าวมีกำไรในธุรกิจการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร จึงทำให้โดยรวมแล้วโรงสีข้าวยังคงมีกำไร สำหรับแนวทางในการปรับปรุงเพื่อให้โรงสีข้าวมีประสิทธิภาพอย่างเต็มทีนั้น สามารถเทียบจากโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพการจัดการ ได้แก่โรงสีที่ □ 2 (ให้น้ำหนัก $\lambda_2=0.287$) โรงสีที่ 3 (ให้น้ำหนัก $\lambda_3=0.231$) โรงสีที่ 6 (ให้น้ำหนัก $\lambda_6=0.293$) โรงสีที่ 11 (ให้น้ำหนัก $\lambda_{11}=0.003$) และโรงสีที่ 14 (ให้น้ำหนัก $\lambda_{14}=0.185$) ในการดำเนินธุรกิจทั้งสองอย่าง จากเดิมโรงสีข้าวที่มีรายได้รวมทั้งหมด 46,027,384 บาท รายได้ที่ต้องเพิ่มขึ้นเพื่อให้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 3,316,470 บาท (ร้อยละ 7.21 ของรายได้เดิม) ซึ่งการปรับปรุงนั้นควรเน้นไปที่การดำเนินการในธุรกิจแปรรูปข้าวเปลือก เพราะโรงสีข้าวขาดทุนจากธุรกิจนี้เป็นมูลค่าที่สูงมากซึ่งเกิดจากปัญหาการจัดการข้าวเปลือกไม่ดี ทำให้คุณภาพข้าวเปลือกต่ำ

โรงสีข้าวที่ 5 จากผลการวิเคราะห์มีคะแนนประสิทธิภาพการจัดการเท่ากับ 0.994 มีการผลิตอยู่ในช่วงผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้น (IRS) หมายความว่าโรงสีข้าวสามารถเพิ่มปริมาณการผลิตได้สำหรับโรงสีแห่งนี้มีการดำเนินงาน 2 ธุรกิจ คือธุรกิจแปรรูปข้าวเปลือกและธุรกิจการรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร ธุรกิจแรกขาดทุนจากการดำเนินงาน แต่ในธุรกิจหลังมีผลตอบแทนเป็นบวก (กำไร) โดยรวมแล้วโรงสีข้าวยังมีกำไรในการดำเนินงาน สำหรับการปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อให้มีประสิทธิภาพโรงสีข้าว โดยเปรียบเทียบกับตัวอย่างที่มีประสิทธิภาพ (peer mills) ได้แก่ โรงสีที่ 2 (ให้น้ำหนัก $\lambda_2=0.528$) โรงสีที่ 3 (ให้น้ำหนัก $\lambda_3=0.312$) โรงสีที่ 6 (ให้น้ำหนัก $\lambda_6=0.091$) และ

โรงสีที่ 14 (ให้น้ำหนัก $\lambda_{14}=0.069$) โดยพบว่าโรงสีข้าวมีรายได้ทั้งหมด 36,401,155 บาท จะต้องจัดการธุรกิจให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม 205,112 บาท (ร้อยละ 0.56 ของรายได้เดิม) และเนื่องจากการดำเนินงานของโรงสีข้าวอยู่ในช่วงที่เส้นการผลิตอยู่ในช่วงที่ขนานกับแกน หรือมีปัจจัยการผลิตส่วนเกิน (input slack) คูได้จากกรณีที่โรงสีข้าวสามารถลดต้นทุนในส่วนค่าใช้จ่ายในส่วนเงินเดือนและค่าจ้างลงได้จาก 921,275 บาท มาเป็น 536,972 บาท หรือลดลงมาถึงร้อยละ 41.72 ของมูลค่าค่าจ้างเดิม หมายความว่าโรงสีข้าวสามารถลดค่าใช้จ่ายในส่วนเงินเดือนและค่าจ้างลงได้โดยที่ไม่กระทบกับรายได้จากการดำเนินงานของโรงสีข้าว

โรงสีข้าวที่ 10 จากผลการวิเคราะห์มีคะแนนประสิทธิภาพการจัดการเท่ากับ 0.993 มีการผลิตอยู่ในช่วงผลตอบแทนต่อขนาดเพิ่มขึ้น (IRS) หมายความว่าโรงสีข้าวสามารถเพิ่มปริมาณการผลิตได้ โรงสีแห่งนี้มีการดำเนินงาน 2 ธุรกิจ คือธุรกิจแปรรูปข้าวเปลือกและธุรกิจรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร โดยธุรกิจทั้งสองมีกำไรจากการดำเนินงาน แต่โรงสีข้าวยังมีประสิทธิภาพการจัดการไม่เต็มที่ หากมีการปรับปรุงก็สามารถทำให้โรงสีข้าวมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยการปรับปรุงมีโรงสีข้าวที่เป็นตัวเปรียบเทียบ ได้แก่ โรงสีที่ 2 (ให้น้ำหนัก $\lambda_2=0.163$) โรงสีที่ 3 (ให้น้ำหนัก $\lambda_3=0.009$) โรงสีที่ 6 (ให้น้ำหนัก $\lambda_6=0.336$) และ โรงสีที่ 14 (ให้น้ำหนัก $\lambda_{14}=0.461$) พบว่าโรงสีข้าวต้องมีการจัดการธุรกิจของโรงสีข้าวให้สามารถเพิ่มรายได้จากเดิมที่มีรายได้ 70,902,291 บาท เพิ่มขึ้นอีก 475,487 บาท หรือร้อยละ 0.67 ของรายได้เดิม และยังคงพบว่าโรงสีข้าวสามารถลดค่าใช้จ่ายในส่วนเงินเดือนและค่าจ้างลงได้อีก 669,379 บาท หรือร้อยละ 46.90 ของมูลค่าเดิม โดยค่าจ้างและเงินเดือนของโรงสีข้าวส่วนใหญ่มาจากธุรกิจแปรรูปข้าวเปลือก

โรงสีข้าวที่ 15 จากผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการจัดการ มีคะแนนประสิทธิภาพเท่ากับ 0.952 มีการดำเนินธุรกิจอยู่ในช่วงผลตอบแทนต่อขนาดลดลง (DRS) คือมีการผลิตที่มากเกินไปควรลดปริมาณการผลิตลงให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม โรงสีข้าวมีการดำเนินงาน 2 ธุรกิจ คือธุรกิจการแปรรูปข้าวเปลือกและรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร ผลการดำเนินธุรกิจแรกมีผลตอบแทนเป็นบวก (กำไร) ซึ่งเป็นธุรกิจหลักของโรงสีข้าว แต่ธุรกิจที่สองมีผลตอบแทนเป็นลบ (ขาดทุน) แต่โดยรวมแล้วการดำเนินงานของโรงสีข้าวมีผลตอบแทนเป็นบวก ในการดำเนินการผลิตเพื่อให้โรงสีข้าวสามารถปรับปรุงไปสู่การจัดการที่มีประสิทธิภาพสามารถเปรียบเทียบจากโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพ (peer mills) คือ โรงสีที่ 2 (ให้น้ำหนัก $\lambda_2=0.675$) โรงสีที่ 6 (ให้น้ำหนัก $\lambda_6=0.176$) โรงสีที่ 8 (ให้น้ำหนัก $\lambda_8=0.110$) โรงสีที่ 13 (ให้น้ำหนัก $\lambda_{13}=0.008$) และ โรงสีที่ 14 (ให้น้ำหนัก $\lambda_{14}=0.030$) พบว่าโรงสีข้าวต้องจัดการธุรกิจของโรงสีข้าวให้สามารถทำรายได้เพิ่มขึ้นจาก 20,036,821 บาท เป็น

21,056,321 บาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.84 ของรายได้เดิม โดยขึ้นต้น โรงสีข้าวอาจปรับปรุงในส่วนของโรงสีข้าวให้มีประสิทธิภาพซึ่งจะส่งผลให้มีปริมาณข้าวต้นเพิ่มขึ้นและโรงสีข้าวก็มีรายได้เพิ่มขึ้น

การศึกษาประสิทธิภาพการจัดการของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร พบว่าโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรมีประสิทธิภาพการจัดการอยู่ในระดับสูง โดยมีโรงสีข้าวจำนวน 10 แห่งที่มีประสิทธิภาพเต็มที่ และโรงสีข้าวอีก 5 แห่ง ถึงแม้จะมีประสิทธิภาพเต็มที่แต่มีคะแนนประสิทธิภาพอยู่ในระดับที่สูง สำหรับแนวทางในการปรับปรุงการจัดการของโรงสีข้าวเพื่อให้มีประสิทธิภาพเต็มที่นั้น โรงสีข้าวต้องจัดการการผลิตและการดำเนินงานภายในโรงสีข้าวด้วยทรัพยากรที่มีอยู่ให้สามารถมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมเฉลี่ยแล้วเพิ่มขึ้น 1,375,537 บาท หรือร้อยละ 3.37 ของรายได้เดิม ถ้าหากโรงสีข้าวสามารถเพิ่มรายได้ตามเป้าหมายได้จะทำให้โรงสีข้าวมีประสิทธิภาพ และมีรายได้จากการดำเนินธุรกิจเพิ่มขึ้น รวมทั้งในกรณีของโรงสีข้าว 3 แห่ง ที่แนะนำให้ลดปัจจัยการผลิตในบางปัจจัย ได้แก่ ค่าเสื่อมราคา และค่าจ้างและเงินเดือนพนักงาน โดยการลดลงนั้นไม่มีผลกระทบต่อรายได้ของโรงสีข้าวซึ่งเป็นการช่วยลดต้นทุนในการดำเนินงานได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 5.7 ปริมาณผลผลิตที่ต้องปรับปรุงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการจัดการ

ลำดับที่	รายรับทั้งหมด (บาท)			โรงสีข้าวอ้างอิง (peer)
	รายรับจริง	รายรับที่ควรได้	รายรับที่ต้องเพิ่ม (ร้อยละ)	
1	55,945,564	57,806,681	1,861,117 (3.33)	$\lambda_2=0.733 \lambda_{11}=0.040 \lambda_{13}=0.048 \lambda_{14}=0.179$
2	7,431,513	-	-	
3	70,330,532	-	-	
4	46,027,384	49,343,854	3,316,470 (7.21)	$\lambda_2=0.287 \lambda_3=0.231 \lambda_6=0.293 \lambda_{11}=0.003 \lambda_{14}=0.185$
5	36,401,155	36,606,267	205,112 (0.56)	$\lambda_2=0.528 \lambda_3=0.312 \lambda_6=0.091 \lambda_{14}=0.069$
6	8,943,503	-	-	
7	8,728,173	-	-	
8	82,281,608	-	-	
9	82,433,891	-	-	
10	70,902,291	71,377,778	475,487 (0.67)	$\lambda_2=0.163 \lambda_3=0.009 \lambda_6=0.366 \lambda_{14}=0.461$
11	513,769,017	-	-	
12	23,977,470	-	-	
13	125,339,595	-	-	
14	143,543,714	-	-	
15	20,036,821	21,056,321	1,019,500 (5.09)	$\lambda_2=0.675 \lambda_6=0.176 \lambda_8=0.110 \lambda_{13}=0.008 \lambda_{14}=0.030$
เฉลี่ย	86,406,149	47,238,180	1,375,537 (3.37)	
มูลค่าสูงสุด	513,769,017	71,377,778	3,316,470 (7.21)	
มูลค่าต่ำสุด	7,431,513	21,056,321	205,112 (0.56)	

ที่มา: จากการวิเคราะห์

ตารางที่ 5.8 ปริมาณปัจจัยการผลิตที่ต้องปรับปรุงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการจัดการ

ลำดับที่	ต้นทุนซื้อ (บาท)		ต้นทุนการดำเนินงาน (บาท)		ค่าเสื่อมราคา (บาท)		ต้นทุนด้านบุคลากร (บาท)	
	มูลค่าจริง	มูลค่าที่ต้องปรับลด	มูลค่าจริง	มูลค่าที่ต้องปรับลด	มูลค่าจริง	มูลค่าที่ต้องปรับลด	มูลค่าจริง	มูลค่าที่ต้องปรับลด
1	48,991,666	-	4,913,881	-	1,542,144	614,175 (39.82)	465,615	-
2	5,101,284	-	414,735	-	981,192	-	241,037	-
3	66,188,859	-	825,697	-	400,798	-	930,483	-
4	42,573,439	-	2,805,989	-	539,240	-	623,205	-
5	32,253,546	-	1,351,203	-	700,668	-	921,275	384,303 (41.71)
6	4,625,774	-	2,829,240	-	187,493	-	359,057	-
7	7,742,289	-	607,233	-	430,390	-	451,577	-
8	65,672,837	-	6,592,088	-	1,653,701	-	1,653,202	-
9	66,084,514	-	4,785,367	-	5,287,714	-	2,197,365	-
10	59,769,124	-	5,238,597	-	504,379	-	1,427,209	669,379 (46.90)
11	505,959,982	-	3,544,331	-	258,470	-	526,371	-
12	13,221,820	-	9,563,182	-	824,057	-	325,495	-
13	61,695,460	-	59,528,550	-	1,935,752	-	899,937	-
14	122,720,710	-	8,943,472	-	589,555	-	1,253,440	-
15	15,736,691	-	2,265,008	-	911,512	-	453,730	-
เฉลี่ย	74,555,866	-	7,613,905	-	1,116,471	-	848,600	526,841
มูลค่าสูงสุด	505,959,982	-	59,528,550	-	5,287,714	-	2,197,365	669,379
มูลค่าต่ำสุด	4,625,774	-	414,735	-	187,493	-	241,037	384,303

ที่มา: จากการวิเคราะห์

5.3 ประสิทธิภาพการสีข้าวและประสิทธิภาพการจัดการ

โรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรมีการดำเนินธุรกิจแปรรูปข้าวเปลือก (สีข้าว) ทุกโรงสี แต่ในบางโรงสีข้าวที่มีการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรและแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรกรไปด้วย โรงสีข้าวบางแห่งไม่ได้ดำเนินธุรกิจสีข้าวเป็นหลัก ดังนั้นนอกจากการมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มประสิทธิภาพในการสีข้าวแล้ว โรงสีข้าวต้องให้ความสนใจกับการจัดการธุรกิจทุกธุรกิจของโรงสีด้วย เพื่อให้สามารถดำเนินงานและจัดสรรค่าใช้จ่ายในแต่ละส่วนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการสีข้าวนั้นเป็นการพิจารณาการผลิตเพียงธุรกิจเดียว และตัวแปรในการวิเคราะห์ไม่ได้นำค่าดำเนินการของธุรกิจเข้าไปพิจารณาร่วมด้วย จึงไม่สามารถอธิบายว่าการสีข้าวมีการดำเนินธุรกิจที่ดีหรือไม่ เพียงแต่ตอบคำถามว่าโรงสีข้าวแห่งไหนมีการใช้ปัจจัยการผลิตได้อย่างเหมาะสม ในส่วนนี้จึงนำผลการศึกษามาเป็นข้อมูลประกอบเพื่อใช้ในการพิจารณาการดำเนินงานโดยรวมของโรงสีข้าวว่าเป็นอย่างไร ซึ่งจากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพทั้งในด้านการสีข้าวและในด้านการจัดการ พบว่าโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพในการสีข้าว นั้นบางครั้งในการจัดการกลับพบว่าไม่มีประสิทธิภาพเต็มที่ และเช่นเดียวกันบางแห่งไม่มีประสิทธิภาพการสีข้าวแต่ไม่มีประสิทธิภาพในการจัดการ (ตารางที่ 5.9) ซึ่งรายละเอียดมีดังต่อไปนี้

1) โรงสีข้าวที่มีทั้งประสิทธิภาพการสีข้าวและประสิทธิภาพการจัดการ คือโรงสีข้าวที่มีใช้ปัจจัยการผลิตในการสีข้าวได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งในด้านการจัดการธุรกิจทั้งโรงสีข้าวก็สามารถจัดสรรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) โรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพการสีข้าว แต่ไม่มีประสิทธิภาพการจัดการ คือการดำเนินงานของโรงสีข้าวจะมีทั้งส่วนที่เป็นการผลิตและส่วนที่เป็นการจัดการธุรกิจ ในบางครั้งหากโรงสีข้าวมีการสีข้าวที่มีประสิทธิภาพแต่การจัดการไม่ดีก็จะส่งผลถึงรายได้ของโรงสีข้าว เพราะธุรกิจการสีข้าวเป็นเพียงส่วนหนึ่งของโรงสีข้าว ดังนั้นโรงสีข้าวต้องมีความพยายามที่จะปรับปรุงการจัดการให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

3) โรงสีข้าวที่ไม่มีประสิทธิภาพการสีข้าว แต่มีประสิทธิภาพในการจัดการ สำหรับกรณีนี้หากมองการดำเนินงานโดยรวมแล้ว โรงสีข้าวมีการจัดการที่ดี แต่ถ้าหากโรงสีข้าวสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการสีข้าว ก็จะส่งผลให้โรงสีข้าวมีรายได้เพิ่มขึ้น จากปริมาณข้าวตันที่สามารถเพิ่มขึ้นได้อีก

4) โรงสีข้าวไม่มีประสิทธิภาพทั้งในการสีข้าวและประสิทธิภาพการจัดการ สำหรับโรงสีข้าวกลุ่มนี้ควรต้องปรับปรุงทั้งในด้านการสีข้าวที่ต้องสีข้าวให้ได้ปริมาณข้าวตันเพิ่มขึ้นตามเป้าหมายที่แนะนำไว้ แต่ในด้านการจัดการนั้น นอกจากธุรกิจการสีข้าวแล้วโรงสีข้าวต้องมีการจัดการธุรกิจอื่น

ด้วยเพราะในโรงสีข้าวบางแห่งไม่มีการดำเนินธุรกิจสีข้าวเป็นหลัก แต่ในเบื้องต้นถ้าหากสามารถเพิ่มปริมาณข้าวต้นในการสีแต่ละครั้งได้ก็จะสามารถช่วยให้รายได้ของโรงสีข้าวเพิ่มขึ้นได้

ตารางที่ 5.9 ตารางคะแนนประสิทธิภาพการสีข้าวและประสิทธิภาพการจัดการโรงสีข้าว

ลำดับที่	ประสิทธิภาพการสีข้าว	ประสิทธิภาพการจัดการ
1	1	0.969
2	1	1
3	0.949	1
4	0.848	0.933
5	0.946	0.994
6	1	1
7	0.932	1
8	0.900	1
9	0.946	1
10	0.995	0.993
11	1	1
12	0.899	1
13	0.922	1
14	1	1
15	0.832	0.952
เฉลี่ย	0.942	0.989
ค่าสูงสุด	1	1
ค่าต่ำสุด	0.832	0.933

ที่มา: จากการวิเคราะห์

5.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความไม่มีประสิทธิภาพในการจัดการโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตร

การประมาณค่าประสิทธิภาพด้วยวิธีเส้นห่อหุ้ม (DEA) จะไม่สามารถทราบได้ว่ามีปัจจัยภายนอก (exogenous variable) อะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อความไม่มีประสิทธิภาพ จากการศึกษาที่ผ่านวิธีการวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพนั้น จะประมาณค่าด้วยแบบจำลองโทบิต (tobit) เนื่องจากตัวแปรตาม (dependent variables) ของแบบจำลองนี้คือค่าความไม่มีประสิทธิภาพที่มีค่าอยู่ในช่วง 0-1 แต่เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้จำนวนตัวอย่างโรงสีข้าวมีจำนวนน้อย การประมาณค่าด้วยวิธีดังกล่าวอาจทำให้ผลการศึกษาที่ได้ผิดหรือไม่สามารถอธิบายผลการศึกษาได้ จึงปรับเปลี่ยนวิธีเป็นการอธิบายเชิงพรรณนาลักษณะการจัดการของโรงสีข้าว และเปรียบเทียบระหว่างโรงสีข้าวกลุ่มที่มี

ประสิทธิภาพในการจัดการจำนวน 10 แห่ง และกลุ่มที่ไม่มีประสิทธิภาพการจัดการจำนวน 5 แห่ง ว่า มีลักษณะการจัดการที่เหมือนและแตกต่างกันอย่างไร เพื่อที่จะสามารถนำไปเป็นแนวทางการปรับปรุงสำหรับโรงสีข้าวกลุ่มที่ไม่มีประสิทธิภาพการจัดการ ได้ทำการเปรียบเทียบลักษณะของการดำเนินงานของโรงสีข้าว โดยการแบ่งหัวข้อในการพิจารณาตามหลักการด้านการจัดการ สามารถแบ่งลักษณะการจัดการของโรงสีข้าวออกเป็น 5 ด้านตามทรัพยากรทางการจัดการ (management resources) (Griffin, 1997) คือ ทรัพยากรมนุษย์ (men) เงิน (money) วัสดุคิป (material) เครื่องจักร (machine) วิธีการจัดการ (management) และการตลาด (market) สำหรับตัวแปรที่คาดว่าจะมีผลต่อความไม่มีประสิทธิภาพในการจัดการ มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 5.10)

1) **ทรัพยากรมนุษย์ (men)** หมายถึงบุคลากร ลูกจ้างผู้ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานทางด้านต่างๆ ซึ่งถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญในองค์กรสามารถพัฒนาได้ด้วยการให้การศึกษา การฝึกอบรมให้มีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ได้ตามเงื่อนไขขององค์กร ซึ่งหัวข้อที่นำมาพิจารณาในส่วนนี้ประกอบด้วย

- (1) ระดับการศึกษาของผู้ดูแลโรงสีข้าว ที่มีตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงปริญญาโท
- (2) ประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับโรงสีข้าวของผู้ดูแลโรงสีข้าว ผู้ดูแลโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรมีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับโรงสีข้าวตั้งแต่ 3 ถึง 23 ปี
- (3) การเข้าร่วมการฝึกอบรมเกี่ยวกับโรงสีข้าวและการผลิตของผู้ดูแลโรงสีข้าว การเข้าร่วมอบรมเป็นการเพิ่มความรู้และทักษะในการผลิตและการดูแลโรงสีข้าว เพราะหาเนื้อหาในการอบรมส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพการสีข้าว และการดูแลรักษาโรงสีข้าว จึงเป็นผลดีต่อผู้ดูแลหากมีการนำความรู้เหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการผลิต
- (4) คุณภาพของแรงงาน จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โรงสีข้าวเกี่ยวกับแรงงาน พบว่าพนักงานที่ทำงานมาเป็นเวลานานก็จะมีความชำนาญในงานที่ทำและรู้ว่ามีความจำเป็นต้องทำอะไร จึงทำให้แรงงานมีคุณภาพ แต่ถ้ามีการปรับเปลี่ยนพนักงานบ่อยก็จะต้องมีการสอนงานซึ่งทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องและทำงานได้ไม่เต็มที่

2) **เงินทุน (money)** หมายถึงปริมาณเงินทุนในองค์กรสำหรับการบริหารให้เหมาะสมกับปัจจัยการผลิต กระบวนการผลิต และการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลผลิตตามเป้าหมาย ซึ่งแหล่งกั๊ยมหลักๆ ของสหกรณ์การเกษตรก็คือ กรมส่งเสริมสหกรณ์การเกษตรและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

3) **วัตถุดิบ (material)** คือการจัดการวัสดุต่าง ๆ ที่ใช้ในการผลิต ประกอบด้วยการวางแผนการจัดสรรวัตถุดิบ และจัดหาวัตถุดิบที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับการผลิต ซึ่งวัตถุดิบมีความสำคัญมากเพราะหากวัตถุดิบที่เป็นปัจจัยการผลิตมีคุณภาพผลผลิตที่ได้ก็จะมีคุณภาพด้วย ซึ่งหัวข้อที่นำมาพิจารณา ประกอบด้วย

- (1) ประเภทข้าวเปลือกที่โรงสีข้าวซื้อจากเกษตรกรจะมีข้าว 2 ประเภท คือข้าวเปลือกข้าวเจ้าและข้าวเปลือกข้าวเหนียว
- (2) ลักษณะข้าวเปลือกที่ซื้อ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือข้าวเปลือกแบบแห้งที่มีความชื้นไม่เกินร้อยละ 14.5 คือเกษตรกรมีการจัดการลดความชื้นมาแล้วเบื้องต้น และข้าวเปลือกแบบดิบ ที่มีความชื้นมากกว่าร้อยละ 14.5 แต่ไม่เกินร้อยละ 40 เป็นข้าวเปลือกที่เกษตรกรเกี่ยวโดยใช้รถเกี่ยวข้าว เมื่อเกี่ยวเสร็จเกษตรกรก็จะนำมาขาย โดยไม่ได้ผ่านการลดความชื้นมาก่อน โรงสีข้าวจึงต้องมีการลดความชื้นให้กับข้าวเปลือกแบบดิบก่อนการนำเก็บรักษา
- (3) ระดับคุณภาพข้าวเปลือก คุณภาพข้าวเปลือกที่ดีต้องเป็นข้าวที่มีความชื้นอยู่ในระดับมาตรฐาน ไม่มีสิ่งเจือปนมากเกินไป เมล็ดข้าวไม่ลีบ ถ้าหากข้าวเปลือกมีคุณภาพดี คุณภาพข้าวสารที่ได้ก็จะมีปริมาณข้าวตันในปริมาณมาก และอัตราการแตกหักก็จะน้อย ดังนั้นคุณภาพของข้าวเปลือกจึงมีความสำคัญต่อการผลิตอย่างมาก

4) **เครื่องจักร (machine)** คือเครื่องมือสำหรับการปฏิบัติงานเพื่อสามารถบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ให้มีประสิทธิภาพ โดยเครื่องจักรหลักที่ใช้ในการสีข้าวก็จะประกอบด้วย เครื่องสีข้าวที่มีส่วนประกอบย่อยอีกหลายอย่าง และนอกจากนั้นโรงสีข้าวบางแห่งยังมีเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิตที่ทำให้เกิดความรวดเร็วและสะดวกสบายมากขึ้น เช่น เครื่องอบข้าวเปลือกและเครื่องยิงสี สำหรับหัวข้อที่นำมาพิจารณา ประกอบด้วย

- (1) อายุของเครื่องสีข้าว สำหรับเครื่องจักรกลนั้นมีระยะเวลาในการใช้งานที่มีข้อจำกัด เพราะยิ่งเครื่องจักรมีอายุมากก็อาจจะมีส่วนทำให้ความสามารถในการผลิตลดลง ถ้าหากไม่มีการดูแลที่ดี
- (2) กำลังการผลิตของเครื่องสีข้าว โรงสีข้าวที่มีเครื่องสีข้าวมีกำลังการผลิตปริมาณมาก ความสามารถในการสีข้าวต่อวันก็จะสามารถทำได้หากต้องการผลผลิตในปริมาณมาก แต่ถ้าหากเป็นโรงสีข้าวที่มีกำลังการผลิตน้อยการสีข้าวในปริมาณมากต้องใช้ระยะเวลานานกว่า จึงเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่งในการสีข้าว โดยการศึกษานี้ได้แบ่งโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรออกเป็น 3 ขนาดตามกำลังการผลิต คือขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่

- (3) อุปกรณ์เครื่องจักรที่โรงสีข้าวจัดสรรมาเพื่อใช้ในการผลิตเพื่อเพิ่มความสะดวก รวดเร็ว หรือเพิ่มคุณภาพของผลผลิต ได้แก่ เครื่องอบข้าวที่สามารถลดความชื้น ข้าวเปลือกในปริมาณมากและใช้ระยะเวลาสั้นกว่าการตากบนลาน และใช้จำนวน แรงงานน้อย สำหรับเครื่องคัดสีหรือเครื่องยิงเมล็ดข้าวเสีย เป็นเครื่องจักรที่มีเพื่อการ แยกเมล็ดข้าวเสียออกจากข้าวสารเป็นการเพิ่มคุณภาพของข้าวสาร

5) **วิธีการจัดการ (management)** คือระบบการจัดการ การวางแผนการผลิต เป็นปัจจัยที่สำคัญ สำหรับการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หัวข้อที่นำมาพิจารณาประกอบด้วย

- (1) วิธีการลดความชื้นข้าวเปลือก มี 2 วิธีหลักคือการตากบนลานตากและการลด ความชื้นโดยใช้เครื่องอบข้าว
- (2) การประสบปัญหาข้าวเปลือกเสื่อมคุณภาพ การเก็บรักษาข้าวเปลือกหากข้าวเปลือก ไม่ได้การจัดการที่ดี ไม่มีการถ่ายเทอากาศจะทำให้คุณภาพข้าวเปลือกนั้นเสื่อม คุณภาพ เช่นเกิดข้าวเน่า ข้าวสารเหลือง เป็นต้น
- (3) จำนวนธุรกิจของโรงสีข้าวของสหกรณ์ โรงสีข้าวส่วนใหญ่ไม่ได้มีธุรกิจเฉพาะการสี ข้าวขายเท่านั้น ยังมีการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร และธุรกิจการ แปรรูปลำไย ซึ่งขึ้นอยู่กับการจัดการของโรงสีข้าวว่าสามารถดำเนินงานเหล่านี้ได้ หรือไม่
- (4) ระยะเวลาตั้งหินสีข้าว จากการศึกษาของประสันต์ (2544) ได้กล่าววาระยะห่าง ระหว่างลูกหินขัด กับตะแกรงขัดขาว และระยะห่างระหว่างลูกหินขัดกับแท่งยางขัด ขาวมีผลต่อการแตกหักของเมล็ดข้าว แต่จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของโรงสีข้าว เกี่ยวกับระยะเวลาตั้งหินสีข้าว พบว่าการสีข้าวของโรงสีข้าวของสหกรณ์ไม่ได้มีการ ตั้งระยะห่างของหินสีข้าวแบบตายตัว เพราะว่าการสีข้าวแต่ละครั้งต้องดูคุณภาพและ ชนิดของข้าวเปลือกเป็นหลัก คือก่อนการสีข้าวจะต้องมีการทดสอบคุณภาพของ ข้าวเปลือกโดยการหาปริมาณข้าวต้นว่ามีสัดส่วนเท่าไร และจากนั้นจะประเมินว่า จะโรงสีข้าวจะสีข้าวระดับไหน และต้องการความขาวของข้าวมากน้อยเพียงใด แล้ว ทดสอบการสีโดยการปรับระยะหินสีให้เหมาะกับข้าวเปลือก แต่ระยะห่างระหว่าง หินสีและตะแกรงนั้นผู้ดูแลโรงสีข้าวกล่าวว่า ไม่ทราบระยะห่างที่แน่นอน เพราะ เป็นการตั้งโดยใช้ประสบการณ์ในการสีข้าวที่ผ่าน คือถ้าทดลองสีข้าวแล้วข้าวมี อัตราการแตกหักในปริมาณมากหมายความว่าระยะห่างระหว่างตะแกรงกับลูกหินใกล้ เกินไป การสีแต่ละครั้งจึงต้องมีการปรับทุกครั้ง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการตั้งระยะ ห่างหินสีกับตะแกรงมีผลโดยตรงการปริมาณและคุณภาพของข้าวสารที่สี ออกมา

- 6) การตลาด (market) การสี่ข้าวของโรงสี่ข้าวของสหกรณ์การเกษตรเป็นการสี่ข้าวตามคำสั่งซื้อของลูกค้าเป็นหลัก และลูกค้าของโรงสี่ข้าวของสหกรณ์ก็คือเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์การเกษตร ปริมาณที่ผลิตนั้นจึงไม่สามารถระบุได้แน่นอน และช่องทางการตลาดของโรงสี่ข้าวสามารถแบ่งออกได้ 3 ทาง คือ (1) ลูกค้ารายย่อยภายในอำเภอและอำเภอใกล้เคียง (2) พ่อค้ารับเหมา (3) บริษัทหรือร้านค้าประจำ

การศึกษาในส่วนนี้ได้แบ่งโรงสี่ข้าวตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่มีประสิทธิภาพในการจัดการจำนวน 10 แห่งและกลุ่มที่มีประสิทธิภาพในการจัดการจำนวน 5 แห่ง แล้วพิจารณาลักษณะการดำเนินงานของโรงสี่ข้าวทั้งสองกลุ่มว่ามีแตกต่างกันอย่างไรบ้าง จากผลการศึกษาในตารางที่ 5.10 พบว่าการดำเนินงานของโรงสี่ข้าวทั้งสองกลุ่มไม่มีการจัดการในหัวข้อใดที่สามารถระบุได้ชัดเจนว่ามีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มที่มีประสิทธิภาพการจัดการเต็มทีและกลุ่มที่ไม่มีประสิทธิภาพ สาเหตุเพราะประสิทธิภาพการจัดการของโรงสี่ข้าวทั้ง 15 แห่งนั้นมีระดับประสิทธิภาพที่ใกล้เคียงกันและอยู่ในระดับสูง การจัดการของโรงสี่ข้าวจึงมีการคล้ายกัน และโรงสี่ข้าวสามารถปรับปรุงเพื่อให้มีประสิทธิภาพเต็มที่โดยการปรับปรุงการใช้ปัจจัยการผลิตให้เกิดประโยชน์มากขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 5.10 เปรียบเทียบการใช้ปัจจัยการผลิตของโรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพการจัดการ และไม่มีประสิทธิภาพการจัดการ

รายการ	โรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพ											โรงสีข้าวที่ไม่มีประสิทธิภาพ				
	2	3	6	7	8	9	11	12	13	14	1	4	5	10	15	
1) คน (man)																
(1) ระดับการศึกษาของผู้ดูแลโรงสีข้าว																
- ปริญญาตรีขึ้นไป				✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	
- ปวศ. หรือ อนุปริญญา	✓															
- ปวช. หรือ มัธยมศึกษาตอนปลาย		✓			✓							✓				
- มัธยมศึกษาตอนต้น																
- ประถมศึกษา			✓													
(2) ประสบการณ์การทำงานเกี่ยวกับโรงสีข้าว	11	15	23	7	5	3	4	8	10	7	3	20	13	15	6	
(3) การเข้าร่วมการฝึกอบรมเกี่ยวกับโรงสีข้าว	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
(4) การปรับเปลี่ยนพนักงานและแรงงานจ้างบ่อยครั้ง											✓		✓			
2) เงินทุน (money)																
การกู้ยืมเงินเพื่อใช้ในธุรกิจของโรงสีข้าว	✓	-	-	✓	✓	-	✓	-	✓	-	✓	-	-	✓	-	
3) วัสดุดิบ (material)																
(1) ประเภทข้าวเปลือกที่โรงสีข้าวซื้อจากเกษตรกร																
- ข้าวเปลือกข้าวเจ้า	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
- ข้าวเปลือกข้าวเหนียว		✓	✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓				

ตารางที่ 5.10 (ต่อ)

รายการ	โรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพ										โรงสีข้าวที่ไม่มีประสิทธิภาพ				
	2	3	6	7	8	9	11	12	13	14	1	4	5	10	15
(2) ลักษณะความชื้นของข้าวเปลือกที่ซื้อ															
- ดิบ					✓	✓	✓	✓	✓	✓				✓	✓
- แห้ง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(3) ระดับคุณภาพข้าวเปลือก															
- ดี	✓	✓				✓		✓	✓		✓			✓	
- ปานกลาง			✓	✓	✓		✓			✓		✓			
- ต่ำ												✓			✓
4) เครื่องจักร (machine)															
(1) อายุของเครื่องสีข้าว	11	16	13	11	17(10)	13	8	9	17	11	11	20(10)	16	20	7
(2) กำลังการผลิตของเครื่องสีข้าว	40	24	24	40	40	40	12	40	100	200	60	40	40	40	40
(3) เครื่องจักรเสริมในการผลิต															
- เครื่องอบข้าว		✓	✓		✓	✓		✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓
- เครื่องคัดสีหรือเครื่องยิงเมล็ดข้าวเสีย					✓	✓				✓	✓	✓	✓	✓	✓

ตารางที่ 5.10 (ต่อ)

รายการ	โรงสีข้าวที่มีประสิทธิภาพ										โรงสีข้าวที่ไม่มีประสิทธิภาพ				
	2	3	6	7	8	9	11	12	13	14	1	4	5	10	15
5) วิธีการจัดการ (method or management)															
(1) วิธีการลดความชื้นข้าวเปลือก															
- อบ		✓		✓	✓	✓		✓		✓				✓	✓
- ตากบนลาน	✓	✓	✓			✓		✓		✓	✓		✓		✓
(2) การประสบปัญหาข้าวเปลือกเสื่อมคุณภาพ			✓				✓	✓		✓	✓		✓		
(3) ธุรกิจของโรงสีข้าว															
- สีข้าว	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
- แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
- รวบรวมผลผลิตทางการเกษตร	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
(4) ระยะการตั้งหินสีข้าว	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
6) การตลาด (market)															
- ลูกค้าย่อยภายในอำเภอและอำเภอใกล้เคียง	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
- พ่อค้ารับเหมา	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
- บริษัทหรือร้านค้าประจำ														✓	✓

ที่มา: จากการสำรวจ

สีข้าวของโรงสีข้าวสหกรณ์ทั้ง 15 แห่ง มีประสิทธิภาพการสีข้าวอยู่ในระดับที่สูง และมีโรงสีข้าวจำนวน 5 แห่งที่มีประสิทธิภาพในการสีข้าวอย่างเต็มที่ สำหรับโรงสีข้าวที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเต็มที่นั้นสามารถปรับปรุงการสีข้าวให้ได้ปริมาณข้าวตันเพิ่มขึ้นเฉลี่ยที่ 30 กิโลกรัมต่อปริมาณข้าวเปลือก 1,000 กิโลกรัม และสำหรับการศึกษาประสิทธิภาพการจัดการของโรงสีข้าว นั้น พบว่าส่วนใหญ่ (ร้อยละ 66.67) แล้วมีการจัดการที่มีประสิทธิภาพ สำหรับการปรับปรุงนั้นโรงสีข้าวต้องพยายามจัดการธุรกิจที่มีอยู่ให้ได้รายได้เพิ่มขึ้นตามเป้าหมาย ส่วนลักษณะการดำเนินงานของโรงสีข้าวของสหกรณ์การเกษตรส่วนใหญ่จะสีข้าวแบบไม่เต็มความสามารถของกำลังการผลิตของเครื่องสีข้าว เนื่องจากข้อจำกัดทั้งในด้านแรงงาน ปริมาณข้าวเปลือก ขณะเดียวกันข้าวเปลือกส่วนหนึ่งที่สหกรณ์การเกษตรรวบรวมได้จะมีคุณภาพไม่เหมาะสมกับการแปรรูป ด้านการตลาดโรงสีสหกรณ์ส่วนใหญ่จะสีแปรรูปข้าวจำหน่ายให้กับสมาชิกสหกรณ์ และจำหน่ายส่งให้ร้านค้าในท้องถิ่น บางสหกรณ์สีแปรรูปส่งให้กับบริษัท

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved